

ΜΑΝΟΣ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

ΟΙ ΣΚΙΕΣ ΤΗΣ ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΑΝΟΣ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

Οι σκιές
της Κλυταιμνήστρας

μυθιστόρημα

Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση

«Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.»

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία

Πεζογραφία – 508

Μάνος Κοντολέων, *Οι σκιές της Κλυταιμνήστρας*

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια – Διόρθωση: Αντωνία Γουναροπούλου

Σελιδοποίηση: Αλέξιος Δ. Μάστορης

Φωτογραφία εξωφύλλου: Francesca Woodman, *Untitled*, Rome,

1977-1978 © ARS New York, ΟΣΔΕΕΤΕ Αθήνα 2021

Copyright© Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε. (Εκδόσεις Πατάκη)

και Μάνος Κοντολέων, Αθήνα, 2020

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Οκτώβριος 2021

Κ.Ε.Τ. Δ268 Κ.Ε.Π. 744/21

ISBN 978-960-16-9068-1

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Κλυταιμνήστρα

ΕΙΧΕ ΜΑΘΕΙ ΝΑ ΜΟΙΡΑΖΕΤΑΙ τα μυστικά της με τον εαυτό της και μόνο.

Από τότε... Από τον καιρό που ήταν παιδίσκη.

Είχε για μητέρα μια γυναίκα τέτοιας ομορφιάς, που όλα μπορούσαν να της συγχωρεθούν – στη Λήδα χαρίστηκε η ηδονή από ένα πλάσμα που, αν και είχε θεϊκή ταυτότητα, ενδύθηκε τα λευκά πούπουλα αγέρωχου κύκνου για να ενωθεί μαζί της – μ' εκείνη, τη βασίλισσα της Λακεδαίμονος.

Κι όμως, κανείς δεν κατηγορήσε τη Λήδα για μοιχεία. Αντίθετα, οι κάτοικοι της πόλης, οι αξιωματούχοι, ακόμα και ο ίδιος ο βασιλεύς και σύζυγος, καμάρωναν για τη θεϊκή επιλογή και θέλησαν να αναγνωρίσουν τον καρπό αυτής της ένωσης ως θεϊκό κι αυτόν.

Τρία παιδιά – όμως η θεϊκή μεγαλοθυμία άφησε κάτι και στο γένος των θνητών, κι έτσι τα δυο μόνο διατήρησαν τις θεϊκές τους καταβολές· το τρίτο παραχωρήθηκε στη σπορά του βασιλέως της Λακεδαίμονος.

Με μια παρόμοια σπορά του ίδιου βασιλέως είχε κι εκείνη συλληφθεί, μα πριν από δύο περίπου έτη.

Τύχη αυτό ή ατυχία;... Ίσως και κατάρρα;

Ποικίλες οι απόψεις των υπηκόων που κυκλοφορούσαν στην αγορά και στα λουτρά, αλλά εντός των ανακτόρων κανέννας τίποτε δεν σχολίαζε. Φανερά, τουλάχιστον.

Δικά της, λοιπόν, τα μυστικά. Σκέψεις και συναισθήματα, όλα δικά της. Από τότε... Από τον καιρό που ήταν παιδίσκη.

Της έδωσαν το όνομα Κλυταιμνήστρα, και μόνο για τα δυο πρώτα χρόνια θα ακουγόντουσαν παινέματα για τα γαλάζια της μάτια και τα κατάμαυρα μαλλιά της.

Μετά ήρθαν τα λόγια που επαινούσαν την ομορφιά της μικρής αδερφής. Κι ήταν περίεργο! Κανείς δεν αναφερότανε σε ξεχωριστά χαρακτηριστικά – χρώμα ματιών και μαλλιών, απαλότητα δέρματος και σχήμα χειλιών... Τίποτε. Η ομορφιά της Ελένης ήταν πλήρης – μόνο ομορφιά. Τίποτε άλλο. Ακριβώς όπως αρμόζει να περιγράφονται θεοί και ημίθεοι – στο σύνολό τους.

Η Κλυταιμνήστρα –η πρωτότοκη– λες κι είχε εξαφανιστεί. Σβήστηκε από τα σχόλια των άλλων.

Μα δε διαμαρτυρήθηκε. Αρκέστηκε στην τρυφερότητα του Τυνδάρεω, του βασιλέα και πατέρα –έτσι κι αλλιώς, αυτός αναγνώριζε πως εκείνη ήταν το δικό του θηλυκό τέκνο– και προσαρμόστηκε στις συνθήκες.

Κι άλλωστε, πολύ σύντομα είχε κατανοήσει πως η Λήδα ζούσε την κάθε μέρα της όχι με την ιδιότητα της βασίλισσας ή της μάνας ή της συζύγου... Όχι! Ο κύκνος

που την επέλεξε, αν και της γονιμοποίησε τρία ωάρια, ξέχασε να τη μετατρέψει κι εκείνη σε πετούμενο – αηδόνα, ας πούμε, ή και γερακίνα. Οπότε κι αυτή κλείστηκε μέσα στα δωμάτια που της αναλογούσαν και μόνο για τρεις συνεχόμενες μέρες τον μήνα –ήταν εκείνες όπου η γυναικεία της φύση έστελνε το μήνυμα μιας πιθανής νέας τεκνοποιίας– κατέβαινε στην όχθη του ποταμού και περίμενε... Τον κύκνο.

Που ποτέ δεν ήρθε ξανά. Κι η Λήδα πάντα –σ’ εκείνο το τέλος του τριημέρου που τα ωάρια αναζητούσαν τη θεική σπορά– επέστρεφε στην κλίνη της και από το παράθυρο μόνο ήθελε να παρακολουθεί τις αποχρώσεις του ουρανού και να μυρίζει τις ανάσες του κήπου.

Η Κλυταιμνήστρα σκαρφάλωνε στο εξωτερικό περβάζι του παραθυριού, αναζητούσε την εικόνα μιας μητέρας, όμως έβλεπε μια γυναίκα που έτριβε με μανία τους ώμους της με την ελπίδα να αποκτήσει φτερούγες. Και από εκεί, στο περβάζι, η παιδίσκη έγλειφε –για ώρες τα έγλειφε– τα χείλη της. Μνήμες φιλημάτων στον μητρικό μαστό. Ανικανοποίητες, καθώς βίαια και απότομα είχαν διακοπεί. Γι’ αυτό και στο τέλος σβηστήκανε. Θα έπρεπε –μετά από χρόνια πολλά θα το συνειδητοποιούσε– να περιμένει τη δική της ηλικία γονιμότητας για να χαρεί την αντίστροφη ηδονή – το ρούφηγμα της θηλής από στοματάκι ολίγων εβδομάδων.

Μα ό,τι δε σου χαρίστηκε με ποιο τρόπο εσύ θα το δωρίσεις;

Οι πράξεις των άλλων γεννούν τις δικές μας... Κάποια στιγμή. Ακόμα και μετά από χρόνια!

Η μητέρα, λοιπόν, απόμακρη και ο πατέρας, ως βασιλιάς, μόνο ματιές θλιμμένης τρυφερότητας της έστελνε. Οι θυγατέρες σύντομα γίνονται σύζυγοι και ανήκουν πλέον σε άλλους άνδρες.

Αλλά όταν είσαι άρχων και ηγεμόνας με κύρος, αναζητάς τον διάδοχό σου. Συνήθως τον προτιμάς να είναι αγόρι. Μα αν αυτό το αρσενικό παιδί, που σου παραχώρησε η θεϊκή μεγαλοθυμία, το κερδίζει η φύση του αθάνατου αδερφού και σε αρνείται, τότε η θυγατέρα γίνεται πλάσμα πολυτιμότερο, μιας και μέσω αυτής θα μπορείς να υλοποιείς τα παιχνίδια εξουσίας.

Ο θνητός Κάστωρ και ο ημίθεος Πολυδεύκης – δυο πανομοιότητες στάλες που αλωνίζανε τις ράχες και τις κοιλάδες της ενδοχώρας. Από τις πρώτες τους ανάσες –βαριές, αγορίστικες– δείξανε πως θα αδιαφορούσανε για τα παιχνίδια εξουσίας των θνητών. Συχνά –τις νύχτες με αστροφεγγιά– σημειώνανε στον ουράνιο θόλο τη θέση που θα έπαιρνε ο δικός τους αστερισμός.

Μητέρα, λοιπόν, δοσμένη σε νοσταλγία μιας θεϊκής ηδονής.

Πατέρας τρυφερός, όπως με τρυφερότητα κάποιος φροντίζει το δέντρο από το οποίο θα δρέψει τους καρπούς του.

Αδέρφια που σεργιανούσανε άλλοτε στη γη και άλλοτε στον αιθέρα.

Ποιος έμενε; Η αδερφή...

Σίγουρα η Ελένη δεν ήταν προορισμένη να ανταλλάσσει νυχτερινούς εφηβικούς ψιθυρισμούς.

Κάποιος της είχε πει πως θα ένωνε το όνομά της με

τον επιθετικό προσδιορισμό «Ωραία» και με αυτή την ιδιότητα θα είχε στο μέλλον θέση ανάμεσα στο βασίλειο των αθανάτων, οπότε δεν την απασχολούσαν τα καθημερινά. Ζούσε τις δικές της στιγμές και ήξερε πως θα κληθεί να διαμορφώσει την Ιστορία χωρίς μία, έστω, στάλα ιδρώτα να λεκιάσει την τέλεια καμπύλη που άρχιζε με τις δίδυμες χορδές των φρυδιών της και τέλειωνε εκεί όπου λαμπύριζαν οι πρώτοι βόστρυχοί της.

Οπότε η Κλυταιμνήστρα τι άλλο μπορούσε να εφεύρει; Μοιραζότανε τα μυστικά της με τον εαυτό της και μόνο.

Μα είναι συχνά κουραστικό –κάτι επιπλέον!–, είναι επώδυνο να έχεις πάντα συνομιλητή τον εαυτό σου. Ιδιαίτερα όταν είσαι χοριτσάκι έτοιμο να εγκαταλείψει την αυτάρκεια των πρώτων δέκα, ίσως και δώδεκα χρόνων του. Τότε, δηλαδή, που επιτακτικά αναζητάς τη συντροφιά των άλλων και λαχταράς να μοιραστείς εσύ μαζί τους τα δικά τους μυστικά.

Κι έτσι –τότε– η Κλυταιμνήστρα ανακάλυψε τις παραμελημένες, τις απαξιωμένες από πολλούς, ιστορίες των γυναικών που είχαν βρεθεί μέσα στο παλάτι φερμένες από άλλους τόπους. Η καθεμιά από αυτές τις δούλες κάτι θυμότανε από το μέρος όπου είχε γεννηθεί. Κάτι – συνήθως ελάχιστα, μιας και το σημαντικό είχε καταπλακωθεί από την πίκρα που δεν αντέχεται.

Το αδιανόητο του βίαιου αποχωρισμού, ο τρόμος της άγριας σφαγής, η οσμή της καμένης σάρκαας, η αφή του

αίματος πάνω στο ρούχο που καλύπτει το στήθος, οι κραυγές του πόνου και το ουρλιαχτό της ανίσχυρης συμπαράστασης – όλα αυτά οι γυναίκες που πλένανε τις σκληρές πλάκες των διαδρόμων, που απλώνανε τα βρεγμένα ιμάτια σε επιλεγμένες γωνιές του κήπου, που ζεσταίνανε το νερό για το λουτρό της βασίλισσας ή που σκύβανε το κεφάλι στη διαταγή και με μια αχνή ελπίδα ξαπλώνανε στο λίκνο του βασιλιά, μα και όσες πασπαλίζανε με μυρωδικά τα φαγητά για να χαθεί κάπως η αγριάδα του λίπους ή γνωρίζανε το μέρος του σφαγίου που είναι κατάλληλο για να το γευτούν οι άρχοντες σε ώρα συμποσίου – αυτές οι γυναίκες όλα τούτα τα είχαν λησμονήσει, έπρεπε να λησμονηθούνε, και μένανε μόνο ιστορίες που σε ταξιδεύανε στην επικράτεια των μύθων, κι ακόμα δίπλα στις παρηγορητικές αναμνήσεις ερχόντουσαν και τα σχόλια για τα όσα είχαν μόλις συμβεί μέσα στο παλάτι.

Αν ο Τυνδάρεως –ας πούμε– είχε επιλέξει για δυο συνεχόμενες νύχτες να αποσυρθεί χωρίς να ζητήσει τη συντροφιά θεραπευνίδας ή έστω μιας αιδοού· αν η Λήδα είχε απαιτήσει και πάλι να πλυθεί ο ολόλευκος χιτώνας της· αν οι δίδυμοι είχαν, για πολλοστή φορά, αρπάξει από τους φρουρούς κάποιο ακόντιο ή ένα σπαθί για να παίξουν πολεμικό παιχνίδι σε μια δική τους παραλλαγή· αν η Ελένη –αν και έφηβη πια– είχε αποκτήσει τις οσμές που συνήθως πηγάζουν από την περιοχή της ήβης.

Η Κλυταιμνήστρα τις ακολουθούσε, τις άκουγε και μιμούνταν κινήσεις και μελετούσε ενασχολήσεις. Διαι-

σθανότανε πως όποιος καλά μπορούσε να κατέχει τούτους τους ψιθυρισμούς, και από αυτούς να συνθέτει συλλογισμούς και να παίρνει αποφάσεις, θα είχε και την ικανότητα αν όχι να διοικεί στρατούς, σίγουρα πάντως να διευθύνει βασιλικούς οίκους. Στα καθημερινά μυστικά στηρίζεται η δύναμη της όποιας θηλυκής εξουσίας – η Κλυταιμνήστρα κατέκτησε αυτή τη γνώση.

Έμαθε έτσι να υφαίνει και να βάφει τα υφάσματα, έμαθε πώς μαγειρεύεται το φρεσκοσφαγμένο πουλερικό και πόση ώρα βράζει το σύκο έως ότου δέσει σε γλυκιά μάζα. Υποψιάστηκε τα τρωτά σημεία των ενήλικων ανδρών και τους παράπλευρους τρόπους να τα εκμεταλλευτείς.

Γνώση πολύτιμη – κάποτε θα ήταν αυτή που θα επέφερε την αλλαγή της Ιστορίας.

Προσώρας πάντως –έφηβη ακόμα– την κέρδιζαν οι εικόνες που μια νέα δούλα ζωγράφιζε πάνω στις κροκάλες από τις όχθες του ποταμού, κι ακόμα ο αυλός που ο τυφλός γέροντας δεν τον άφηγε μήτε στιγμή να βγει από το στόμα του.

Τα χρώματα και οι ήχοι.

Μια διαφορετική συντροφιά με τον εαυτό σου.

Μεγάλωνε. Η εφηβεία τής φούσκωνε τα στήθη και την έκανε να θέλει να ανακαλύπτει τον κόσμο που υπήρχε πέρα από το παλάτι.

Προτιμούσε τις όχθες του ποταμού. Αναρωτιότανε σε ποια σκιερή παραποτάμια απλάδα ο κύκνος είχε καλύψει με τις φτερούγες του το σώμα της Λήδας.

Ίσως σε αυτή, με τα μαλακά βρύα και την υγρή άμ-

μο; Μπορεί και στην άλλη, όπου τα κλαδιά των δέντρων σκύβουν για να αγγίξουν τα φύλλα τους το καθαρίο νερό. Μέσα σε κρυφώνες φτιαγμένους από γερτούς κλώνους και φύλλα ο έρωτας μετατρέπει τη γυναίκα σε πλάσμα που πιστεύει πως ίσως και να αποκτήσει κάποτε φτερούγες.

Μεγάλωνε. Και η μοναξιά όσο πάντα πολύτιμη, ακόμα όμως περισσότερο αποπνιχτική.

Μεγάλωνε μαζί της κι η Ελένη. Μάλλον κι αυτή –για άλλους ή και για τους ίδιους λόγους– αναζητούσε το σημείο όπου σπάρθηκε η ύπαρξή της.

Συναντηθήκανε στην ακροποταμιά.

«Αναζητάς ό,τι κι εγώ ψάχνω;» Η Κλυταιμνήστρα δεν μπόρεσε να μη σκεφτεί πως η κάτοχος της προσω-
 νιμίας Ωραία –κάτι σαν θεότητα του νερού ή και οπτα-
 σία φτιαγμένη από την υγρασία που κυλούσε στάλα
 στάλα πάνω στα φύλλα της ιτιάς– θα ήθελε να ανακα-
 λύψει το σημείο όπου το πάθος κάνει τον θεό των Νε-
 φών να μεταμφιεστεί σε πτηνό που μόνο προτού πεθά-
 νει μπορεί να τραγουδήσει ένα –μοναδικό μεν, αλλά
 μόνο ένα– άσμα.

Η Ελένη την κοίταξε. Το βλέμμα της δεν είχε τίποτε
 το στοχαστικό. Σκέτες λάμπεις... Αναζητήσεων.

Ήταν κι οι δυο χωμένες μέσα σε μια υγρή αχλύ που
 τη διαπερνούσαν οι αποχρώσεις του γαλανού και του
 πράσινου. Η υγρασία ζωγράφιζε ρυάκια πάνω στους
 ώμους τους και η οσμή χόρτων που αργοπεθαίνανε στα
 λιμνάζοντα νερά τις ανάγκαζε να αναπνέουν με ρυθ-
 μούς αργούς.

«Ψάχνεις;...» η Ελένη ίσως και να μονολόγησε. Κι έπειτα: «Εγώ...» πρόσθεσε, αλλά αμέσως μετά διόρθωσε: «Εμένα μου είπανε πως τούτα τα δέντρα δε φιλοξενούν πουλιά που κελαηδούν τον έρωτα, αλλά...» Και πάλι κόμπιασε. Δεν απόσωσε τη φράση της.

Πάντα οι λάμψεις αναζήτησης μέσα στις κόγχες των ματιών της.

Η Κλυταιμνήστρα σκέφτηκε πως ένας κύκνος μια και μόνη φορά βγάζει κραυγή – κελάηδισμα δε θα το πεις. Άσμα που προαναγγέλλει τον θάνατο... Τον δικό του.

Η υγρασία μούσκευε όλο το σώμα τους. Υγρά χάρδια παραβιάζανε τις περιοχές που η παρθενικότητά τους κρατούσε απροσπέλαστες.

«Αυτές οι κλαίουσες...» Η Ελένη παραμέρισε έναν κλώνο που τα φύλλα του είχαν μπλεχτεί στα μαλλιά της. «Αδερφές του γιου του Ήλιου – έτσι άκουσα να λένε...» Μιλούσε και η φωνή της πνιγότανε από τη βαριά, υγρή ατμόσφαιρα. «Και όταν ο πατέρας τους, ο Απόλλων, αναγκάστηκε να σκοτώσει τον γιο του για να μην κάψει με την απερισκεψία του τον κόσμο, αυτές...»

Η Κλυταιμνήστρα ανατρίχιασε καθώς από ένα φύλλο μια στάλα κύλησε πάνω στο μάγουλό της. Ποιος έκλαιγε;

«Αυτές ζήτησαν να γίνουν κλαίουσες ιτιές για να θρηγούν αιώνια...» Η Ελένη απότομα, βίαια ξέφυγε από την αγκαλιά των κλώνων και λούστηκε στο φως του μεσημεριού.

Δευτερόλεπτα πιο πριν, και πίσω της ακριβώς, μερικές στάλες είχαν μετατραπεί σε ιριδίζουσες φουσαλί-

δες που διογκωνόντουσαν και, τη στιγμή που η Ελένη διέφευγε προς το άπλετο φως, σπάσανε.

Η Κλυταιμνήστρα την ακολούθησε. Ίσως να αλαφιάστηκε. Μισόκλεισε τα βλέφαρα αναζητώντας προστασία από την απαιτητική αλλαγή των χρωμάτων – η σκιά κρατήθηκε στην επικράτεια της υγρασίας.

«Πώς είναι να είσαι ο καρπός μιας ερωτικής πράξης σε τόπο όπου ακούγονται μοιρολόγια;» Η Ελένη μίλησε άχρωμα. Η ιδιότυπη λαμπράδα των ματιών της είχε επανέλθει, μαζί με το γνωστό πάγωμα του βλέμματος – λες και κοιτούσε πάλι προς τα μέσα αντί προς τα έξω.

Η Κλυταιμνήστρα αισθάνθηκε μόνη, εγκαταλειμμένη σε μια νευρική κατάσταση, μια ταραχή.

Η Ελένη πήρε να τρέχει, να φεύγει μακριά από την ακροποταμιά. Ίσως και κάποια κραυγή να έβγαλε. Άναρθρους ήχους...

Ακίνητη η Κλυταιμνήστρα παρέμενε.

Έπειτα ακούστηκαν από τον ποταμό φωνές – ανδρικές. Γελούσαν. Κάποιος από αυτούς είπε λέξη πρόστυχη.

Τα μοιρολόγια και ο έρωτας – μαζί και τα δυο. Στον ίδιο τόπο.

Δεν αφορούσε –προσπάθησε να πείσει τον εαυτό της η Κλυταιμνήστρα– το δικό της παρελθόν αυτή η συνύπαρξη. Κι όμως, πάντα κάτι την έκανε να ανατριχιάζει.

Πότε το παρελθόν διεκδικεί χώρο από το μέλλον;

Παράταιρη ερώτηση.

Και η Κλυταιμνήστρα πήρε κι αυτή να απομακρύνεται. Ακολούθησε τα βήματα της αδερφής της.